

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Oppericht door Kolonel
G. E. V. L. van Zuylen,
21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang
is een algemeen
Nederlandsch belang”.

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . . HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGDIENST . . . . . TELEFOON 4519.

KOLONIAAL

ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST”:
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN
moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden
aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot
den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor Advertentiën tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20,
Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

Triple Sec „Zondag” per Literflesch . . . f 3.50 **Firma J. ZONDAG**
 „ 1/2 ” . . . f 1.80 **Fabriek van fijne Likeuren**
 „ 1/4 ” . . . f 0.95 **Laan 16 en 18^a - DEN HAAG - Teleph. 3209**

INHOUD: Semarangse Brieven. — Suriname. —
Curaçao. — Wat de Inlander zegt. — Wat de
Chinees vertelt. — Van Vreemde Koloniën. — Oost-
en West-Ind. Lit.-Overzicht. — Leestafels. — Med

Semarangse Brieven.

XIII.

Een van de belangrijkste symptomen van den staat van
overgang, waarin Indië verkeert, is de veel besproken de-
centralisatie. De meermalen voorgenomen bestuursreorgani-
satie gaat van het zeer rationeele denkbeeld uit, dat in
een land als dit eilandrijk, met een zoo verschillende be-
volking als Maleiers, Javanen, Alfoeren, Boegineezen enz.,
die bovendien in zoo ongelijk stadium van ontwikkeling ver-
keeren, de leiding in groote aangelegenheden, zooals b.v.
finantiën en defensie, in één hand dient te berusten, maar
dat overigens een delegatie van het gezag naar meerdere
centra in het belang eener gezonde ontwikkeling van land
en volk moet worden geacht. Het spreekt toch immers
van zelf dat landstroken, die eerst kortelings uit een toe-
stand van verwildering in een van betrekkelijke rust zijn
gekomen, waar de bevolking nog nauwelijks enig begrip
heeft gekregen van een geregeld bestuur, waar iedere kampong
in bijna voortdurende vijandschap leeft met iedere andere
kampong, een geheel andere regeeringszorg vereischen dan
die landen, waar sedert eenige eeuwen een geregeld bestuur
is gevestigd. Maar zelfs in die laatstgenoemde landen is
een zoo groote verscheidenheid in volkskarakter, in zeden
en gewoonten, dat een uniforme regeling van alle bestuurs-
zaken tot in details niet wel doenlijk is. Agrarische belan-
gen, het inlandsch onderwijs, de bevordering der industrie,
om slechts enkele zaken te noemen, hangen zoo innig sa-
men met de gesteldheid van den bodem en de eigenaardig-
heden van de bewoners, dat zij beter kunnen worden beoor-
deeld door, en veiliger zijn bij de vertegenwoordigers van
het hoogste gezag, die de landstreek, waarover zij gesteld zijn,
door en door kennen. De bekende „ruime blik” en dat ver-
dere fraais, dat gewoonlijk aangevoerd wordt om gebrek aan
kennis van zaken te bemantelen, kunnen alleen dan tot
waarsachtig heil van de bevolking worden aangewend als
daarnevens beschikt wordt over een grondige kennis van de
bestaande toestanden.

Eerst de uitbreiding van ons werkelijk gezag over de
buitenbezittingen, daarna ook de hogere eischen, die aan
het leven in deze koloniën worden gesteld, zooals die van
een beter politie-toezicht, grotere rechtszekerheid, inland-
sche credit-instellingen, bevordering van de volksgezonde-
heid enz., moesten er toe leiden dat het centrale bestuur
te Buitenzorg steeds meer van zijn functiën op gewestelijke
en plaatselijke autoriteiten moest overdragen. Een redelijke
critiek op de daden en handelingen der Regeering kan daar-
bij niet anders dan gunstig werken. Zij zal de belangstelling
in de openbare zaak verlevendigen en een nauwer band
vormen tusschen bestuurders en bestuurden. De tijden zijn
voorbij, dat het vaderlijke Gouvernement in Buitenzorg al-
leen wist wat goed was voor de bewoners van Indië. Euro-
peaan, inlander en chinees beginnen met gepaste vrijmoed-
igheid hun stem te verheffen, en de Regeering zal ver-
standig doen, niet alleen zoo zij rekening houdt met de
wensen en verlangens, die in het volk opkomen, maar ook
indien zij, gedachtig aan het tua res agit, de bevolking
tracht op te voeden tot een meer daadwerkelijke deelneming
in het bestuur. Het gaat niet aan, dat nog altijd hoog ont-
wikkelde mannen, die aan het hoofd staan van aanzienlijke
ondernemingen, dat geleerden, ingenieurs, juristen, docto-
ren, hier minder politieke rechten hebben dan de eerste de
beste boerenklompenmaker in Holland.

Het instituut van de gewestelijke- en de gemeenteraden
is een eerste stap om uit die politieke onmondigheid te ge-
raken. De instelling van een kolonialen Raad zal de nood-
zakelijke voortzetting daarvan zijn, om geleidelijk te ge-
raken tot een zelfstandig indië. Dat toekomstbeeld moge
voor den één een van licht stralend ideaal zijn, voor den
ander de dreigende voorspelling van Neerland's ondergang

als koloniale mogendheid, het zal zich met onverbiddelijke
zekerheid verwezenlijken. En zoo dan de indische bevol-
kingsgroepen met en door Nederland tot grooter bloei en
welvaart zijn geraakt, dan is voor mij daarin de hechtste
waarborg gelegen voor een duurzame verknochtheid tusschen
Nederland in het Westen en Nederland in het Oosten. Zelfs
zij, die deze koloniën alleen als van waarde beschouwen, als
daaruit directe stoffelijke voordeelen zijn te behalen, zullen
deze politiek moeten toejuichen, als zij genoegzaam inzicht
in de toekomst hebben om te begrijpen, dat er aan en met
een ontwikkelde bevolking meer is te verdienen dan met eene,
die alleen als lastdier wordt benut. En kwarteeuw geleden
werd de definitie van een patjöl: „een houten steel,
waaraan aan de ééne zijde een stuk ijzer en aan den an-
deren kant een Javaan vastzit”, nog vrij algemeen aange-
nomen. De tijden zijn veranderd. Verstandig is hij, die de
bakens verzet als het getij verloopt.

De decentralisatie van het gezag, als een noodzakelijk-
heid aanvaard, begint langzamerhand en op meerdere plaat-
sen als een behoefte te worden gevoeld. Het bewijs daarvoor
vinden wij in het verzoek van kleinere plaatsen aan de
Regeering, om ook daar een gemeenteraad in te stellen,
zooals dat onlangs b.v. door de inwoners van Salatiga is
geschied. Deze gemeenteraden van kleinere plaatsen kun-
nen dan hun voordeel doen met de ondervinding, die men
in de grotere gemeenten heeft opgedaan, en het gegeven
voorbeeld kan tot navolging prikkelen, maar ook tot een
waarschuwing dienen. Want ook hier dient met bedacht-
zaamheid te worden gehandeld, en zal het kind nog menig-
maal struikelen en vallen, voordat het geleerd heeft om
stevig op eigen beenen te staan. Vooral dus in den eersten
tijd zal een voortdurend en nauwlettend toezicht van boven
af niet mogen ontbreken. Dat moge niet in de lijn liggen
van enkele jonge, heetgebakerde politieke „streber”, die
over alles en nog wat het woord voeren met de veelal hin-
derlijke eigendunkelijkheid, het is niettemin noodzakelijk
om te voorkomen, dat met onverantwoordelijke ondoordacht-
heid wordt omgesprongen met de penningen der belasting-
betalers.

Ik behoef waarlijk niet ver te gaan om het bovenstaande
met duidelijke voorbeelden toe te lichten. De geschiedenis
van den nieuwen Tjandi-weg is in dit opzicht kenschetsend.
Gij weet, dat Semarang uit een hygiënisch oogpunt nu niet
bepaald als een modelstad mag worden beschouwd. Het
bekende boek van den heer Tillema over de woningtoestan-
den in onze veste gaf cijfers, die menigeen onthutst deden
staan. Dat is een tropische stad met een doodarme bevol-
king, die in krotten woont, welke van half vervane pak-
kisten en petroleumblikken zijn „gebouwd”, alles niet zoo
kon wezen als in een moderne Amerikaansche stad, dat
wist men wel. Maar dat het zó erg was, neen, daar stond
men van versteld. De meeste Europeanen, die gewoonlijk al-
leen van de hoofdwegen gebruik maken, waren wel eens
in de nieuwe steegjes van het Chineesche of Arabische
kamp geweest. Maar dat achter die nauwe steegjes weer
smallere gangetjes waren, die naar dichtbevolkte huizen-
complexen voerden, waar de bevolking als 't ware open-
gepakt leefde in een toestand van nauwelijks te beschrij-
ven ellende en vervuiling, dat wisten slechts weinigen. De
heer Tillema heeft met zijne, aan kadastrale gegevens ont-
leende kaarten op die wantoestanden een schel licht gewor-
pen. Aan de zee-zijde heeft men dan nog de beruchte buur-
ten van Karangbidara, Nieuw-Holland en Pengapon, waar-
van de bewoners, wat afkomst aangaat, tusschen den in-
lander en den neger eenerzijds en den European ander-
zijds staan, maar dan zoover als denkbaar is naar de eene
zijde. Deze buurten zijn berucht om hun groote sterfte aan
typhus en cholera in tijden van epidemieën, en van malaria
gedurende het geheele jaar. In-droevig is het om te zien,
hoe die uitgezakte stakkers daar hun troosteloos bestaan
voortslepen in woningen, waarin men in Holland geen varken
zou huisvesten. Met mijn vriend Vierhout, toen redacteur
van de „Locomotief”, heb ik daar menig bezoek gebracht, en
tafereelen van ellende gezien, die mij niet licht uit het
geheugen zullen gaan. Daar werd geen klacht vernomen,
geen kreet geuit, alleen wanhopige onderwerping sprak uit
de verwezen trekken. Hier een bevolking van honderden en
duizenden gezinnen met, hoe weinig dan ook, Hollandsch
bloed in de aderen, die van alles ontbloot en door ziekten

uitgeput, zelfs de kracht mist om een kreet van wanhoop te
slaken, en daar, eenige kilometers verder, in het verruk-
kelijke heuvelland, met den blik op Java's blauwe bergen en
de zee beneden u, de trotsche praalgraven van rijke Chi-
neezen! Indien het mogelijk ware de geheele bevolking uit
die door malaria verpeste moerasstroken naar het gezon-
de heuvelterrein over te brengen, dan zou daarmee aan
duizenden nieuwe gezondheid, nieuwe levenslust en werk-
kracht zijn geschonken. Een jaar of zes, zeven geleden
woonde ik hier ter plaatse een openbaar debat bij tusschen
de medici Dr. Terburg en Dr. de Vogel. Beide waren hy-
giënisten van naam. De eerste, toenmaals belast met de be-
strijding van de malaria, wilde het ongezonde gedeelte van
Semarang door afvoeringen en andere maatregelen as-
sainereen. De tweede had uit zijn practijk huiveringwekkende
cijfers verzameld, deelde als zijn vaste overtuiging mede,
dat bedoelde in modder en moeras gelegen stadsdeelen
nooit of te nimmer behoorlijk bewoonbaar zouden worden,
en bepleitte met warmte een verhuizing naar het gezonde
heuvelterrein.

Van toen af zijn er steeds meer stemmen opgegaan om
den schat, dien Semarang in die hooggelegen landen bezat,
niet langer ongebruikt te laten liggen. Reeds was Tjandi
de in de heuvelen gelegen voorstad van Semarang. Maar
daar woonden alleen enkele meer gegoeden; want wie niet
over een auto beschikte, was op huurrijtuigen aangewezen,
en betaalde, als hij buiten zijn kantooruren zich niet als
een kluisenaar wilde opsluiten, al heel spoedig een 60 à
70 gulden per maand voor vervoer. Voor menschen met een
bescheiden inkomen van 300 à 400 gulden 's maands was
daaraan geen denken, veel minder voor klerken op han-
delskantoren, werklieden bij verschillende takken van in-
dustrie, kleinere post- en telegraafambtenaren enz. Slechts
één oplossing zag men: een breeden, nieuwen verkeersweg
van Semarang naar Tjandi, gaande door het heuvelterrein.
En de pas geboren gemeenteraad nam dat plan over. Als
die weg er maar kwam, zou er een nieuw Semarang ont-
staan. Het zou een modelstad worden. Voor de hygiëne
had men alles over. Er werd letterlijk met het geld ge-
smeten. Van alles moest men het beste hebben, alles moest
grootscheeps worden aangepakt, en daarom koos men als
Directeur van Gemeentewerken, op een bezoldiging die vele
hoofdambtenaren eerst na jarenlang dienstdienst bereikten, een
jong ingenieur, die weldra voor de gemeente een reisje
naar Singapore maakte, om daar te zien hoe men in Indië
een pasar ¹⁾ moest maken! Er kwam ook een gemeente-
veerts, die begon met een abattoir voor te stellen, zooals
men dat in de groote steden van Europa heeft, welk plan
peccunia causa nog niet verwezenlijkt is. Zie, ik heb op
zichzelf niets tegen dergelijke maatregelen, juist ze zelfs
van harte toe. Maar men dient met bestaande toestanden
rekening te houden ten einde eerstens niet de belastingen
op een onzinnige wijze op te drijven (men denke aan de
forensen-geschiedenis van Amsterdam) en ten andere om
zijn doel niet voorbij te streven. Zoo b.v. met de keuring
van Sado-paarden. Tengevolge van de strengere voorschrif-
ten en de onverbiddelijke handhaving daarvan ziet men nu
geen kreupele paardjes en waggelende sado-tjes over den
weg sukkelen. Maar Pardi of Amat of Wongso of hoe onze
automedeons ook mogen heeten, weten heel goed dat ze in
iedere desa in de buurt evenveel kunnen verdienen zonder
de soesah van al die inspecties en controle-maatregelen. 't
Gevolg is dat, terwijl er in kleine binnenplaatsjes honder-
den en nog eens honderden voertuigen zijn, er in Semarang
bijna geen sado is te vinden. En wie is daar de dupe van?
De kleine man, Zoo ging het ook met den nieuwen Tjandi-
weg. De belastingbetalende gemeentenaren brachten goedig
de tonnen op, welke de kostbare aanleg verslindt. Men zou
immers poelen en moerassen verlaten om in het verrukke-
lijke heuvelland als in een paradijs te wonen! En wat is nu
het resultaat? De weg (behalve dan eenige gevaarlijke
bochten, waar men door de steile wanden niet kan zien
wat er een vijftig meter vóór u aankomt) is over het alge-
meen prachtig. Op vele punten heeft men een schitterend
uitzicht over de zee, en ziet men de schepen op de reede

¹⁾ Eenige stijlen, die een dak dragen, waardoor een voor open-
bare verkoop bestemde marktplaats wordt gevormd.

Hoff, van H. M. de Koningin.

O. C. L. VOSVELD,

Opticiën - Instrumentmaker.

Korte Poten 42 - Tel. 3957 - Den Haag.

Hoff, van H. M. de Kon.-Moeder

als 't ware aan zijn voeten liggen. Maar wie wonen er? Natuurlijk in de eerste plaats eenige rijke Chinezen, die er ware kasteelen hebben laten zetten, en dan de meer gegoede handelders. Want behoorlijke communicatiemiddelen met de stad bestaan er niet; alles geschiedt per auto, om niet te spreken van de groote moeilijkheden, die men ondervindt met zijn bedienden. De inlander toch, met zijn „totaal gemis aan economisch besef”, zooals Treub het noemde, werkt liever voor 8 of 10 gulden in de maand dan voor 12, 15, zelfs 20 gulden, mits hij in zijn omgeving blijft. Het heuvelland is voor hem te „sepi”¹⁾, hij mist er zijn kontjoes (maatjes), hij mist er vooral zijn warong (gaarkeuken). De gemeenschappelijke maaltijd, waaraan het geheele gezin zich vereenigt, is in de Indische samenleving onbekend. Zelfs onder de kleinere Europeanen is het regel, dat de kinderen des morgens naar de school worden gezonden met een gobang of benggol (twee-en-een-half-centstuk), waarvan zij dan onderweg of in de uitspanningen tusschen de schooluren zich aan de warong te goed doen.

Nu het kalf verdronken is, dat wil zeggen, nu men voor heel veel geld een prachtige weg heeft aangelegd, die alleen enkele zeer gefortuneerden in staat stelt in een heerlijke omgeving te wonen, nu gaat men den put dempen en tracht men van gemeentewege met een auto-dienst de nieuwe terreinen voor den minderen man bereikbaar te maken. Met zulke maatregelen had men moeten beginnen. Wij willen dat onze gemeenteraad echter niet al te zeer euvel duiden, hopen alleen dat de harde lessen vruchten zullen dragen. Maar dat nu werkelijk voor de in het moeras levende stakkers iets zal worden gedaan, dat er nu eindelijk eens iets komen zal van die gedroomde volksverhuizing op kleine schaal, daar geloof ik niets van. Daarvoor worden er in den Raad te veel groote woorden gebruikt en mist men al te zeer een praktischen blik op de werkelijkheid. Want wat doet men nu? Vroeger werden langs den nieuwen weg gronden uitgegeven tegen 3 à 4 cts. per jaar en per M². Thans is die prijs gestegen, ook aan de geprojecteerde secundaire wegen, tot 8 cts. voor bebouwbaar oppervlak, maar wordt de aanvrager genoodzaakt voor $\frac{1}{4}$ of $\frac{1}{2}$ van den aangevraagden grond op de voor bebouwing ongeschikte uitlopers met steile hellingen er bij te nemen. Voor bouwondernemers worden daardoor de kosten zóo enorm hoog, dat er geen sprake meer is van huurhuizen met een bescheiden huurprijs van een 70 à 80 gld. 's maands. De enkele zeer goeden laten er voor eigen rekening kostbare paleizen bouwen, bewonen die eenige jaren, trekken ten slotte naar Europa, en het eind is, dat de rijke Chinezen eigenaar wordt, en dat Semaraing voor tonnen gouds een prachtige streek met heerlijk gelegen villa's voor die Chinese heeren heeft gebouwd.

SI PANTEK.

1) Eenzaam.

Suriname.

De in de kolonie voorloopig vastgestelde begrooting voor 1917 vertoont een droevig beeld van den economischen toestand, waarin de kolonie verkeert. Dat blijkt reeds uit den aanhef van de Memorie van Toelichting:

Met leedwezen moet de Gouverneur mededeelen, dat de teruggang in de opbrengst der middelen, die ten vorigen jare werd geconstateerd, zich ook in 1915 heeft voortgezet. Van de gewone middelen der kolonie, n.l. die, welke van invloed zijn op de bijdrage van het Moederland, werd in het afgelopen jaar toch ongeveer f 258.000 minder ontvangen dan in het jaar 1914.

Die achteruitgang moet worden toegeschreven aan de omstandigheid, dat — hoewel vele plantages de crisis in den landbouw geheel of ten naaste bij achter den rug hebben — meerdere door gebrek aan werkkapitaal niet vooruit kunnen komen; aan den druk door den Europeeschen oorlog op den economischen toestand der kolonie uitgeoefend; en aan het stilstaan in de eerste maanden van het jaar en daarna slechts op zeer bescheiden schaal hervatten van de balata industrie.

De gewone middelen bleven niet alleen beneden de opbrengst van het jaar 1914, maar ook beneden de raming voor het jaar 1915. In totaal werd namelijk op die middelen p.l.m. f 590.000 minder dan het geraamde bedrag ontvangen.

De gewone uitgaven, n.l. die welke van invloed zijn op de grootte van de bijdrage van het Moederland, zijn voor het dienstjaar 1915 in totaal geraamd op f 4.005.639, waarvan f 3.353.394 voor de eigen huishoudelijke uitgaven (Rubriek A van het financieel plan Idenburg) en f 652.245 voor de buitengewone uitgaven uit het subsidie te betalen, voor zoover de eigen middelen daartoe onvoldoende blijken te zijn (rubriek B). De eerstbedoelde uitgaven beliepen echter f 3.516.951 en die van rubriek B f 751.585 of respectievelijk f 163.557 en f 99.340 of te zamen f 262.897 meer dan de raming.

De overschrijding van de uitgaven in rubriek B is voornamelijk veroorzaakt, doordien de rente voor de uit 's Rijks schatkist ontvangen voorschotten in den loop van 1915 met ingang van dat jaar verhoogd werd van $3\frac{1}{2}$ tot 5 pct., terwijl ook een hooger bedrag aan voorschotten noodig bleek te zijn, dan aanvankelijk gerekend was. Voor die rente was gerekend op een bedrag van f 85.000, terwijl ten slotte bleek noodig te zijn f 204.070.

Tegenover de hoogere uitgaaf aan rente voor de kasvoorschotten staat een hoogere ontvangst wegens rente voor de aan het immigratiefonds verstrekte voorschotten, welke hoogere ontvangst ruim f 30000 boven de raming beliep.

Van de uitgaven van rubriek A bleken op verschillende artikelen de daarbij genoemde bedragen boven de raming noodig te zijn geweest.

Aangezien de gewone middelen ongeveer f 590.000 beneden de raming zijn gebleven en de uitgaven, die van invloed zijn op de Rijksbijdrage, de raming met f 262.897 overtreffen, zal die bijdrage f 852.897 hooger worden dan het aanvankelijk geraamd bedrag van f 867.790.

Waar de hierboven genoemde oorzaken van den slechten toestand nog bestaan en de toekomst vrij onzeker lijkt, behoeft het nauwelijks te worden gezegd, dat de voor het dienstjaar 1917 ontworpen begrooting sterk onder den invloed van de genoemde ongunstige factoren staat.

De opbrengst der middelen moesten diensgevolge belangrijk lager worden geraamd dan voor 1916 werd verwacht. Voor de eigen middelen der kolonie bedraagt die lagere raming f 258.712, waartegenover slechts gesteld kan worden een hoogere raming van enkele middelen.

Maar niet alleen op de middelen wordt de druk van den oorlogstoestand gevoeld, hij is ook oorzaak van prijsstijging van voor den dienst noodzakelijke benodigdheden. Hierdoor moesten vele uitgaafposten voor 1917 belangrijk hooger worden geraamd dan het voor 1916 toegestaan credit.

Sommige credieten moesten ook verhoogd worden, omdat de ramingen in de laatste jaren geregeld onvoldoende bleken te zijn.

Rijks bijdrage 1917. Aangezien de uitgaven, die met de eigen middelen der kolonie en de Rijksbijdrage bestreden worden, f 214.516 hooger en die middelen f 258.712 lager geraamd zijn, moet dus gerekend worden op eene verhooging van de Rijksbijdrage met f 214.516 + f 258.712 = f 473.228.

De Rijksbijdrage bedroeg voor 1916 f 1.029.671, zoodat zij voor 1917 gesteld moet worden op: f 1.029.671 + f 473.228 = f 1.502.899.

Nog minder dan verleden jaar is het den Gouv. dus thans mogelijk de begrooting aan het financieel plan Idenburg te doen beantwoorden.

Binnenkort zullen aan de Staten de noodige voorstellen worden aangeboden tot versterking van de inkomsten der Kolonie door belastingverhoging. Het geheele tekort op die wijze te doen verdwijnen zal echter onder de huidige omstandigheden niet mogelijk zijn, ook al zou de oorlog in 1917 eindigen.

Op blijvende verbetering der middelen zal alleen gerekend kunnen worden bij een meer algemeen herstel van normale toestanden in den landbouw, hetzij doordat Nederlandsch of buitenlandsch kapitaal verwaarloosde en verlaten plantages in gebruik neemt, hetzij doordat het spoedig mocht gelukken om door landbouwcrediet de slecht onderhouden ondernemingen op te werken. Door de zeer goede vooruitzichten der liberia-koffie worden de omstandigheden voor beide ongetwijfeld gunstiger.

In dit verband halen wij hier aan hetgeen door den Gouverneur gezegd is naar aanleiding van het overzicht der cultures, dat „als gebruikelijk, bij de begrooting gevoegd is.

Koffiecultuur. — Het overzicht doet met grond verwachten, dat de koffiecultuur over eenige jaren een belangrijke plaats in het landbouwbedrijf der kolonie zal innemen. De uitvoer bedroeg: in 1912 125.019 KG., in 1913 206.578 KG., in 1914 373.520 KG. en in 1915 533.374 KG., terwijl, zooals in het overzicht gezegd wordt, een snel toenemende uitvoer te verwachten is.

Wanneer alle plantages over de noodige fondsen konden beschikken, dan zou de koffiecultuur binnen weinige jaren de betekenis voor ons economisch leven kunnen verkrijgen, die de cacao-cultuur vroeger had. De koloniale geldmiddelen, die gewoonlijk een getrouwe afspiegeling leveren van de toe- en afnemings van de welvaart in den landbouw, zouden ongetwijfeld belangrijk worden versterkt.

Hieraan voegen wij toe: of de Surinaamsche planters wijs gehandeld hebben toen zij besloten tusschen de baco-ven Liberia koffie te planten.

Te vergeefs heeft de Tweede Kamer de toepassing van het z.g. plan Idenburg bestreden. Zal de oorlog, die reeds zoovele „beginselen” heeft opgeruimd, ook dit financiële beginsel doen verdwijnen? Wij zijn zeer benieuwd naar de begrooting, die de Minister van Koloniën aan de Vertegenwoordiging zal voorleggen.

* * *

Eenige weken geleden vestigden wij de aandacht op een belangrijk artikel van den heer Herm. J. Jacobs in de „Vragen van den Dag” over de „kweekjes” (pleegkinderen) in Suriname.

Thans worden wij aangenaam verrast door de verschijning van een „aardrijkskundig leesboek” Suriname, van de hand van denzelfden schrijver, uitgegeven door J. B. Wolters te Groningen.

In een voorbericht zegt de schrijver: „Suriname, het stiefkind van Neerlands koloniën. Suriname en gele koorts. Hoe weinigen in Nederland kunnen die twee begrippen van elkaar scheiden, hoe velen, die ook niet meer van onze kolonie in de West weten, dan dat doodende koortsen er rondwaren, die geen Europeaan ontzien.

Gelukkig is die meening geheel verkeerd. Met dit boekje hoop ik er toe bij te dragen, dat Suriname in het moederland wat meer en vooral wat beter bekend wordt, dan tot heden het geval is.

Behalve wat ik gedurende mijn bijna driejarig verblijf zag en hoorde, is bij de samenstelling gebruik gemaakt van tal van bronnen, die voor een werkje als dit zeker wel ongenoemd mogen blijven.....

Moge dit boekje dan naast die over Oost-Indië een plaatsje vinden in de school, en er zoo toe meewerken, dat aan deze „meest Nederlandsche kolonie” de belangstelling ten deel valt, die haar ruimschoots toekomt.”

Het boekje, 120 blz. groot, dat, behalve een goed kaartje van de kolonie en een plattegrond van een Suri-

De Haagsche Commissiebank

37-39 Prins Hendrikstraat - - - 's-Gravenhage.

Effecten - Coupons - Beleenin

Prolongatie - Deposito - Casques

Safe-Inrichting.

C.L. BOUCHER
WOONT
PAPESTRAT 11
SPECIALITEIT IN:
AMERIKAANSCH KANTOOR
ARTIKELEN · VULPENHOUDERS
BOEKBINDERIJ · BOEKDRUKKERIJ
STEMPELINRICHTING

Middelbare School v. Handel en Administratie, LAAN v. MEERDERVOORT 104 - 's-GRAVENHAGE.

EXTERNAAT en INTERNAAT.

AFD. A. **Bijzondere Middelbare Handelsschool** met als onderbouw eene H.B.S. met 3 j. cursus. Bij beschikking van Z. Exc. den Min. van Binnenl. Zaken **gelijkgesteld** met de openbare handelsscholen te Amsterdam, Rotterdam, etc.

AFD. B. **Bijzondere Hoogere Burgerschool met 5-jarigen cursus.** Eveneens officieel als zoodanig erkend.

De 1e en 2e klasse van de beide richtingen vallen samen, zoodat over de keuze Handelsschool of H.B.S. 5-j. c. eerst beslist behoeft te worden na het afloopen der 2e klasse.

De school wordt ook door Meisjes bezocht.

Prospectus en inlichtingen bij den Directeur

F. TIJMSTRA.

Kledingmagazijnen P. VAN DEN BRUL

AMSTERDAM

—
DEN HAAG—
GRONINGEN—
HOORN—
LEEUWARDEN—
HILVERSUM.

ONZE GEMAakte

HEEREN-, JONGEHEEREN- en KINDERKLEEDING

is **BEKEND SOLIDE** en munt
uit door **Eleganten Pasvorm**
en **KEURIGE AFWERKING**

Kleedermakerij van den eersten rang

Japansche Kunst

THEEHANDEL
THEESALON

Van Yeen & Co.
Plaats 33 - Tel. H. 2375

MAGAZIJN VAN

Heerenhoeden en Pelterijen,

EDUARD PELGER,

Prinsestraat 35 - Den Haag,

Telefoon No. 3902.

Adverteeren doet verkoopen.

naamsche plantage, een groot aantal mooie en leerzame kiekjes geeft, is in prettigen toon geschreven en is onderhoudend van het begin tot het einde. Het geeft inderdaad alles wat elke Hollandsche jongen en elk Hollandsch meisje van deze Nederlandsche kolonie moet weten en menig vaderlandsch onderwijzer zal, wanneer hij het boekje in de klasse laat lezen, tot zich zelf moeten zeggen: „ik heb er ook veel uit geleerd.”

Op elke bladzijde ziet men, dat hier een man aan het woord is, die uit eigen oogen heeft gezien wat hij beschrijft en goed gezien ook.

Het is te hopen, dat het boekje op de boekenlijst van alle Nederlandsche scholen zal worden opgenomen. De prijs — f 0.45 — is zeker geen bezwaar. Maar ook op de scholen in Suriname zal het van groot nut kunnen zijn, al is het niet in de eerste plaats voor deze geschreven.

De heer JACOBS heeft met de samenstelling van dit boekje een goed werk gedaan en de uitgever heeft, zooals wij dat van hem gewoon zijn, voor een net uiterlijk gezorgd. Bij een tweede uitgave — die wij spoedig hopen te zien — zouden wij den schrijver aanraden nog meer kiekjes te geven. Aan keus is thans geen gebrek.

* * *

Wij willen ons weekoverzicht eindigen met de aandacht te vestigen op een ander aardig boekje, in 1914 verschenen, maar dat ons eerst nu onder de oogen komt. Het is het 6e nummer van de „Visual instruction committee handbooks” en getiteld „West Indies and Guiana”. Het aardig geïllustreerde boekje, te Londen verschenen bij George Philip and Son Ltd., kost in geheel linnen band 1 sh. en is van de hand van de bekende West-Indische specialist Algonon E. Aspinall, van wien vroeger reeds verschenen „The Pocket Guide to the West Indies”, „The British West Indies” en „West Indian Tales of Old”. Ook dit laatste boek bevelen wij zeer ter lezing aan.

Curaçao.

De „Curaçaosche Crt.” van 3 Maart j.l. schrijft: „Een belangrijk tijdperk in de geschiedenis van Curaçao komt heden tot een einde. Honderd jaar heeft het zich mogen koesteren onder Nederland's beschermende drieluik, honderd jaar van ongestoorde vrede en rust genietend, terwijl het in vele omliggende landen en ook verderaf gelegen streken aan het koken en bruisen was geweest. Met zachte hand den weg wijzend, welke naar Nederland's inzicht tot ontwikkeling van de kolonie moest leiden, heeft het moederland in dit tijdperk zeer veel gedaan dat tot dankbaarheid moet stemmen.

Met vreugde mogen wij dan ook morgen den dag herdenken, waarop een eeuw geleden de vreemde vlag vervangen werd door de eigen driekleur, die sindsdien vrij en onbeschadwd boven het eiland uitwaait. Met dankbare liefde spreken wij het vaste vertrouwen uit, dat het zoo moge blijven, en dat het veelbewogen tijdperk, hetwelk de wereld thans beleefd, zal voorbijgaan zonder dat de schitterende kleuren van onze vlag in het minst dreigen verduisterd te worden.

De tijdsomstandigheden zijn er tegenwoordig niet naar om feest te vieren, en daarom zal de dag van morgen in stilte voorbijgaan.

Elders lezen wij, dat de vlag woei van openbare gebouwen, consulaten, particuliere woningen en in de haven aanwezige schepen.

Ten gouvernementshuize had er 's avonds een diner plaats, bijgewoond door verschillende autoriteiten, officieren en particulieren.

Het dagblad „Boletín Comercial” heeft met het oog op het eeuwfeest een feestnummer uitgegeven, verlicht o.m. met de portretten van wijlen Koningen Willem I en Willem III en van H. M. Wilhelmina.

* * *

De „Amigoe” schrijft in zijn „Rondom onze Begroting in de 2e Kamer” o.m.:

„We willen even de zonderlinge tactiek signaleeren, die bij de behandeling der begroting eerst in den Koloniale Raad en nu ook door Mr. Kleerekoper in toepassing is gebracht.

Tegen alle parlementaire usances in, wordt een reeks van aanklachten en beschuldigingen, die te voren niet in de afdelingen ter sprake zijn gebracht, zonder eenige verdere aankondiging of waarschuwing, onverhoeds naar voren geschoven. Geen minister of gemachtigde van den Gouverneur is op zoo'n aanval voorbereid. Ter verontschuldiging wordt zoo'n tirade dan ingeleid met de opmerking, dat aangezien de minister of gemachtigde niet voorbereid is, eigenlijk ook geen antwoord op deze klacht verwacht wordt. Zoo iets lijkt nu wel zeer beleefd en hoffelijk, doch is in den grond van de zaak minstens het tegenovergestelde, want willens en wetens wordt juist opzettelijk een antwoord en wederlegging voorkomen. Het gevolg is natuurlijk, dat een lezer, die zich niet in die zaak heeft ingewerkt, alleen de aanklacht te hooren krijgt, zoodat zijn totaal indruk zoo ongunstig mogelijk is en de tegenpartij in zijn oog formeel ligt afgemaakt.

Als zoo'n aanval niet met fluweelen handschoenen gebeurde, zou men het eenvoudig struikrooverstakket kunnen noemen.

* * *

De Gouverneur bracht, vergezeld van zijn militairen

adjutant den heer de Vries en den directeur van Openbare Werken den heer Ph. van der Breggen, een bezoek aan de terreinen van de Raffinaderij der „Bataafsche Petroleum-Maatschappij”, waar het gezelschap door den heer Jansen, directeur der Raffinaderij, werd rondgeleid en omtrent de verschillende werkzaamheden op de hoogte gesteld.

Er ontwikkelt zich aan het Schottegat op dat nietige eilandje, een uitlooper van de plantage Asiënto, een groot-bedrijf, een groot-industrie, die minstens de evenknie kan genoemd worden van de phosphaatmijnen van Santa Barbara, doch in de toekomst voor het eiland en in het bijzonder voor de haven, van ontzaglijke betekenis gaat worden.

Wat de „Bataafsche Petroleum-Maatschappij” daar aan het Schottegat bezig is tot stand te brengen, is een reuzenwerk, waaraan miljoenen gulden worden ten koste gelegd, wat in de toekomst niet enkel die maatschappij, maar ook de bevolking der kolonie prachtwinsten in den schoot zal werpen.

* * *

Welk een nadeeligen invloed de oorlog gehad heeft op den uitvoer van stroochoeden uit de kolonie, blijkt uit de volgende cijfers aan de „Amigoe” ontleend:

in:	dozijn:	waarde:
1915	119.177	f 432.561
1914	132.745	„ 488.482
1913	145.783	„ 678.682
1912	145.614	„ 794.240

* * *

In Colombia schijnt gebrek aan zout en de prijs er van tot een buitengewone hoogte gestegen te zijn.

„El Comercio” van Baranquilla van 9 Februari meldt, dat om bovengenoemde redenen de handelaars in Baranquilla zich genoodzaakt gezien hebben, een lading zout van Curaçao te laten uitkomen, niettegenstaande de inkomende rechten op zout aldaar buitensporig hoog zijn. De golet „Reina” heeft voor rekening van de „Empresa Hanseática” 2000 zakken Curaçaosch zout van uitstekende kwaliteit aangebracht.

* * *

Volgens een advertentie in de „Curaçaosche Courant” zullen binnen kort alle bezittingen op Aruba van de vroegere „Phosphaat Mij.” worden verkocht: o.a. de aanlegpist op San Nicolaas, de spoorlijn, locomotieven, wagons, eenige houten huizen, enz. Daarmede worden dus de laatste banden, die deze Maatschappij nog met Aruba verenigt, verbroken.

* * *

In plaats van wijlen den heer Leon V. Leyba is benoemd tot mede-directeur van de „Curaçaosche Bank” de heer C. S. Gorsira J.P.Ezn.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Inl. woning-verbetering. Te Semarang is, zoo schrijft de Sinar Djawa, bij de „Java Bosch Exploitatie maatschappij” het model-geraamte van een huis ter bezichtiging gesteld, zooals zij, tegen den kostprijs, genegen is af te staan voor de bevolking der door bandjirs geteisterde streken. Het is ruim 4 bij 4 Meter groot, dus ruim 16 M2., van gezaagd hout. De balken zijn zoodanig geplaatst, dat het huis rattenvrij is. Er is er op gerekend, dat er een pannendak op komt. Met de pannen zal zoo'n huis op f 90 komen te staan. Aan de bevolking wordt het overgelaten om het van een omwanding te voorzien.

In Solo wordt volgens hetzelfde blad hard gewerkt aan de woningverbetering. In den tijd van een week levert men daar 100 à 120 woningen af. Als er niets tusschen beide komt, en geen gebrek is aan de noodige materialen, hoopt men op het einde van 1917 met de geheele kotta gereed te zijn. Met moeite kan men daar evenwel gedek (grof vlechtwerk van breede reepen bamboe) krijgen. De Soloneezen, stadsmenschen als zij zijn, kunnen het niet maken. Nu worden de gevangenen daarvoor aan het werk gezet, zoolvel in de gevangenis te Solo als in die van andere plaatsen.

De kosten aan deze woningverbetering verbonden, worden voor Solo op ruim anderhalf miljoen getaxeerd.

Een Inlander kwam ons zijn nood klagen over de wijze, waarop hij op kosten is gejaagd door de orders en contracten, die hem gegeven werden om zijn woning te verbeteren.

Zoo schrijft de Nieuwe Vorstenlanden: Deze Inlander heeft een vrij groot huis. Het moest worden afgebroken en verbeterd. Hij had er niets op tegen, omdat hem op bons materialen zouden worden verstrekt. Hij brak zijn huis af en toen dit geschied was, moest hij de materialen à contant koopen, „omdat hij geld had”, werd er gezegd. De man had t echter niet en nu bleef het dakloos huis ten prooi aan regen en wind. Hij diende toen een request in, waarop gunstig werd beschikt, maar in dien tusschentijd was er al véél bedorven, de harde aarden vloer o.a. veranderd in een modderpoel. Verscheidene Inlanders hebben, naar t blad vernam, het voorbeeld van dien man gevolgd en gerequesteerd.

Godsdienst-onderwijs. In de Oetoesan Melajoe geeft een Inl. volksonderwijzer een verklaring, waarom het Mohamedaansch godsdienst-onderwijs noodwendig achter-

ERNEST CASSUTTO & A. KERVEL

TANDARTSEN,

FREDERIK HENDRIKLAAN 45.

Telefoon: Scheveningen 122.

Spreekuur van 1 tot 3 (behalve Zondags).

INSTITUUT „HAAGSCHE TEEKENCURSUS”

OPGERICHT 1906.

Gevestigd Galileistraat 2a. - Den Haag.

Opleiding L. O. en M. O. Teekenen.
Onderwijs in Etsen, Schilderen en Kunstnijverheid.
Spreekuur: Dinsdag 7-9 n.m. en Vrijdag 2-3 n.m.
Directie: J. VAANDRAGER.

SPEKSLAGERIJ

A. v. d. BARSELAAR

Bleyenburg 42 - Den Haag - Tel 804-805

OPGERICHT 1740.

Leverancier aan beide Kon. Hoven.

LEVERT UITSLUITEND EERSTE KWALITEIT VARKENSVLEESCH EN FIJNERE VLEESCHWAREN

Speciaal adres

BARSELAAR's alom met goud bekroonde
Kalfsleverworst en Geldersche Rookworst

GEEN FILIALEN.

A. KOGELS & ZOON

Prinsestraat 52-56 - Tel. 2825. - Den Haag.

Nieuwste modellen LINCOLN SHOES

Suede,
zwart of
gekleurd
Glacé en Lak.

Wekelijksche
verzending
naar
de Tropen.

Vraagt onze volledige Catalogus.

Blousenmagazijn LA FAYETTE

25 Papestraat - Den Haag

Tel. H. 8966.

BLOUSES - PEIGNOIRS
COSTUUMROKKEN in frotté en linnen.

Indische Uitrustingen.

Kleermakerij UNICUM

Hofspui 10 (5de Huis vanaf de Lange Poten) DEN HAAG. - Tel. 4947

CHEMISCH REINIGEN
REPEREEREN
KEEREN

VERMAKEN
MODERNISEEREN
OPNIEUW VOEREN
OPPERSEN

OPZETTEN van zijden revers
STOPPAGE (onzichtbaar stoppen)
van Dames en Heerenkleeding.

Bijz. geschoolde Uniformwerkers, te kl. D. en H. Coupeurs

UNICUM bepaald den prijs vooruit.

Alle werkzaamheden geschieden bij ons op eigen atelier.

uit moet gaan: De hoofdzak is, dat een goede regeling ontbreekt; ook wordt niet gelet op de noodige voeding en de kleeding der leerlingen, die daardoor gedwongen worden uit bedelen te gaan. Door gebrek aan reglementen kon niet tegen willekeur worden gewaakt. Schrijver meent, dat de Mohamedaansche godsdienstonderwijzers even goed als de zendelingen betaald moeten worden door het Gouvernement.

Inl. Onderwijzersbond. Hetzelfde blad geeft het verslag van een Vergadering der afdelingen Koedoes en Japara van den „Inlandschen Onderwijzersbond“. Om. werd een voorstel aangenomen om het aantal dessorolen onder het ressort van één schoolopziener van 50 tot 30 terug te brengen. Zoo'n opziener moet feitelijk — alzoo de meening dezer vergadering — optreden als Hoofd van al die scholen en kan er dus onmogelijk met goed succes zooveel onder zijn beheer nemen.

Emancipatie der Inl. Vrouw.

In de „Sinar Djawa“ schrijft een „Inzender“ hieromtrent o.m.: Eerst werd eenstemmig aangedrongen op onderwijs en nog eens onderwijs aan meisjes, maar nu komen reeds van verschillende kanten klachten over de eischen, die „onderwezen vrouwen“ aan het leven stellen, speciaal, dat zij zich niet meer „mir nichts dir nichts“ willen laten uithuwelijken aan de eersten de besten, die niet eens dezelfde ontwikkeling hebben als zij. Men heeft blijkbaar deze consequenties niet voorzien. Een leerling-journalist beklagt zich in genoemd Maleisch blad bitter over een Javaansche, die, omdat zij een lagere Europeesche school bezocht heeft, geen goeroe bantoe (Inlandsch hulponderwijzer) trouwen wil. „Hoe zal 't gaan met de meisjes, die wat verder zijn gekomen dan een lagere school? Die eischen dan natuurlijk weer meer ontwikkeling en — voegt hij er sarcastisch bij — meer traktement“. Hij voorziet, dat dergelijke meisjes wel eens noch den een, noch den andere kunnen krijgen en dan eindigen met den slechten weg op te gaan. — De hoofdredacteur keurt in een onderschrift dit oordeel ten zeerste af. Waar de emancipatie der Inlandsche vrouw nog in het geboortestadium verkeert, mag „inzender“ z.i. die niet dadelijk veroordeelen en dat nog wel alleen, omdat hoogstwaarschijnlijk „inzender“ zelf een blauwtje heeft geloopt. Wie streeft er in de huidige maatschappij niet naar hooger, in materieelen of geestelijken zin? Zou „inzender“ zelf eventueel zijn eigen kind, als hij haar niet veel moeite en geldelijke opofferingen een goede opvoeding heeft gegeven, wegschenken aan den eersten den besten Inl. met minder ontwikkeling dan zij er met een maatschappelijke positie, die geen waarborg geeft voor een eenigszins behoorlijk bestaan? Hetgeen dezen „inzender“ overkomen is, moet juist een aansporing wezen voor de Inl. jongelieden, om zich meer en meer te ontwikkelen, zoo meent deze hoofdredacteur.

Handel in Kinderen. De Pembrita Betawi maakt melding van een handel in kinderen tusschen Java en Singapore, welke gelukkig echter nog geen grooten omvang genomen had, daar die door den Hollandschen Consul te Singapore tijdig ontdekt werd. Te Singapore meldde zich n.l. bij een hadji een Javaansche jongen, beweerende, dat hij op Java aan een Chinees was verkocht, die hem naar Singapore had medegenomen, met nog vier andere Javaansche jongens. Hij had echter weten te ontvluchten en kwam den hadji om hulp vragen. Deze deed hiervan mededeeling bij den Hollandschen Consul, die toen aan de Engelsche autoriteiten om een onderzoek verzocht. Blijkbaar had de knaap niet gelogen. De jongens waren van Kalasan, Sleman en Termanggoeng (plaatsen in Midden-Java) door een Javaan naar Semarang gelokt, waar zij aan een Chineesch waren overgeleverd, die naar Singapore vertrok. Hier zouden zij aan een anderen Chinees worden afgegeven, die hen naar China, als eindbestemming, zoude brengen.

Die jongens zijn nu door bemiddeling der autoriteiten weer naar Djokja terug gezonden. Hier werd een onderzoek ingesteld naar degenen, die hen geronseld hadden. De kinderen konden de betrokken Javanen aanwijzen. Een scherper toezicht is zeker noodig op van Java vertrekkende Inlanders, zoo besluit het blad.

Onzedelijk. De uitgever van de Pamitran heeft een aanschrijving van den Officier van Justitie te Batavia ontvangen, naar aanleiding van in dit blad voorkomende advertenties betreffende zekere patent-medicijnen, welke niet stroken met de gangbare zedelijkheidsbegrippen. Hem werd in overweging gegeven dergelijke advertenties niet meer te plaatsen, ter voorkoming van gerechtelijke vervolging, ingevolge Ind. Staatsblad 1914 Nos. 631 en 633. De redactie beweert echter, dat zij tegen het opnemen van deze advertenties niets kan doen. Ruim drie maanden geleden reeds heeft de hoofdredacteur, Djojosoediro, door tusschenkomst van den resident Engelenberg, de aandacht der Regeering er op gevestigd en in overweging gegeven zulke advertenties en reclames in dagbladen, zoodat het aanbrenge daarvan in stationsgebouwen en langs de publieke wegen te verbieden.

WAT DE CHINEES VERTELT.

De S. I. Aan de hand van de vertalingen, die de Java-Bode en de Locomotief geven uit de Inl. couranten, deelt het Maleisch-Chineesche blad Perniagan 't volgende mede over de scheuring in de Sarikat Islam: Het kon niet uitblijven. In 't begin van Februari j.l. had te Batavia een vergadering plaats, waarbij niet al te

zachte noten werden gekraakt over de „faits et gestes“ van de leiders der plaatselijke organisatie, terwijl het officieel orgaan van de S. I.-beweging, de Oetoesan Hindia, zich niet heeft geschaard aan de zijde van den aangevallen leider, den bekenden Goenawan. Volgens het verslag, dat de Pamitran van deze vergadering gaf, waren daarbij aanwezig 120 bestuursleden der S. I., allen afgevaardigden der verschillende locale besturen der S. I. Eveneens waren tegenwoordig de patih van Batavia, de wd. wedono, een assistent wedono en een notaris, de heer Thomas. Om half tien 's avonds werd de bijeenkomst geopend door Goenawan, als voorzitter. Hij wilde verantwoording geven van het geldelijk beheer. (Dit was in den laatsten tijd veel besproken, een actie, voornamelijk van Tjipto uitgegaan). Hierna stond Hasan Djajadiningrat op, zeggende, dat hij van ganser harte hoopte, dat het nimmer tot een scheiding mocht komen tusschen de locale S. I.-besturen. Vervolgens spraken vele der afgevaardigden hunne meeningen uit. Er waren er, die vasthielden aan de locale S. I., zooals die nu zijn, anderen weer wenschten verandering, ook waren er nog, die niet recht wisten, wat ze wilden. Het debat werd slecht geleid, telkens werd het woord gevoerd zonder vergunning van den voorzitter, zoodat het niet uit te maken viel, wie er aan het woord was, waarop de notaris aan Hasan Djajadiningrat verzocht den aanwezigen te willen mededeelen, dat er dien avond geen enkel besluit kon worden genomen, doch dat de locale S. I.-besturen, die niet langer onder de C. S. I. wilden staan, konden beschouwd worden als een afzonderlijke vereeniging. Deze kwestie werd besproken, zonder dat men tot een oplossing kon komen, waarop de voorzitter, Goenawan, zich tot den vader der S. I., hadji Samanhoedi, wendde. Deze was het er mee eens, dat wanneer de locale S. I.-besturen in West-Java en Sumatra zich niet wilden stellen onder de C. S. I. te Soerabaja, zij zelf een Centraal S. I. moesten vormen. Onder groot rumoer werd toen besloten, dat de nieuwe Centraal S. I. zou genoemd worden Centraal S. I. Batavia en een voorloopig bestuur werd gekozen, bestaande uit: hadji Samanhoedi, voorzitter; Goenawan, vice-voorzitter, tevens thesaurier; Pratondo en Djaswadi, secretarissen, benevens 4 commissarissen, waarvan 2 in Batavia, 1 in de Lampongs en 1 in Benkoelen. De notaris vroeg, welke locale S. I. vereenigingen reeds rechtspersoonlijkheid hadden verkregen, om tot de oprichting te komen van een Centraal S. I. Batavia. De ontwerp-statuten, zooals zij werden opgesteld door Goenawan, werden slechts door drie locale S. I. vereenigingen ondertekend, n.l. van Tjikalong, Buitenzorg en Soekaboemi. De kasverantwoording werd voorgelezen, waarbij bleek, dat het saldo 78416 groot was. (In het verslag staat niet vermeld, of de aanwezigen er aanmerkingen op hadden, nog minder of zij er allen mee accoord gingen). In een noot van de redactie kan men tusschen de regels door wel lezen, hoe zij over Goenawan denkt, n.l. dat zij hem als een „lafaard“ en „iemand zonder eergevoel“ beschouwt.

De Oetoesan Hindia heeft het geheele verslag en de redactionele opmerking van de Pamitran in extenso overgenomen, waarbij Sosrokardono, commissaris van de Centraal S. I., in een zevental punten niet veel vleiends aan het adres van Goenawan pousseert. In het eerste punt wordt gezegd, dat Goenawan de eenheid van de S. I. wil verbreken en de locale S. I. van Sumatra bestelt. In een der volgende heet het, dat de statuten, door den Voorzitter opgemaakt, door Goenawan van de hand werden gedaan met zijn portret er onder, opdat de domme lieden zouden gelooven, dat hij de leider van de S. I. is. Zoo gaat 't voort, tot hij in het 7e en laatste punt voor niets meer of minder dan een dief wordt uitgemaakt.

Tot zoover — alzoo de Perniagan — de aanhalingen uit de Maleische bladen, waaruit kan blijken de fraaie leiding van de S. I.-ers, de eensgezindheid onder de Inlanders, het niet weten wat ze willen. Hierdoor wordt ook aangetoond, hoe vereenigingsleven en Inlanders twee zijn.

Oneenigheid. De Chineesche begrafenisonderneming te Soerabaja heeft op hare begraafplaats palen in den grond gezet om daaraan draadafsteringen te spannen. Dit hinderde de Kepala Kampong van Doro. Niettegenstaande de vereeniging vergunning had gekregen, liet de Kepala Kampong de palen 's avonds weer uit den grond halen, naar hij zeide op last van den assistent wedono van Panélé. De grond behoorde aan de kampong en van een vergunning wist hij niets af. De begrafenisonderneming heeft de zaak aan de politie gerapporteerd.

(„Pewarta Soerabaja“.)

Van Vreemde Koloniën.

De val van Trebizonde.

Van de zijde der entente-mogendheden blijft 't offensief uitgaan van Rusland, de andere partijgenooten beperken dit tot hun actie in de koloniën. Eigenlijk is de voorwaartsche beweging van 't Russische leger tegen dat der centrale mogendheden in Europa ook als gestuit te beschouwen en kan de groote, sterke zet in de Kaukasus mede onder de koloniale rubriek worden gebracht. De lijn loopt daar over 't gebied, waarheen de koloniale verwachtingen van vele Europeesche mogendheden gericht waren en waar deze elkander in meer dan één vraagstuk kruisten. In ijverige en na-ijverige politiek hebben Engeland, Frankrijk, Rusland, Duitsland getracht door geld en goede woorden, door aanmoediging en steun van particuliere ondernemingen (spoorwegaanleg, stoomvaartlijnen) en handelshuizen, door rusteloze diplomatieke inwerking en door min of meer openlijke

BEËEDIGD EXPERT.

Inkoop van Oud-Indische Brillanten, Paarden, Juweelen, enz.

N. BLOM,

Nieuwe Heerengracht 25. Tel. Interc. 8320. AMSTERDAM.

Schill & Capadose

Hofstraat 17 .. .. 's-Gravenhage

BANKIERS - KASSIERS.

ADMINISTRATIE VAN VERMOGENS.

SAFE-DEPOSIT.

OPEN EN GESLOTEN BEWAARNEMING.

DEPOSITO's, PROLONGATIES.

CHANGE.

ASSURANTIE. LEVENSVZERKERING.

1ste Rotterdamse

Maatschappij van verzekering tegen ongevallen

Oude havenkade n.l. Plan C, Rotterdam.

Directie: P. R. MEES, J. BRUNSTING.

Individuele Ongevallenverzekering, Automobiëlverzekering, Enz. Enz.

VRAAGT PROSPECTUS.

Hoofdvertegenwoordiger voor Ned. Oost-Indië de Heer N. J. TAKKEN te Soerabaja.

Modemagazijnen

F. L. VAN BOMMEL

Vlamingstraat 8-10.

Prins Hendrikstraat 104-106

Nieuwe afdeling: Blouses

Prima Confectie.

Uitsluitend Prins Hendrikstraat 104

VERKOOPHUIS

GR. HERTOGINNELAAN 103-105-107

Tramhalte 7 en 13 DEN HAAG
halte Valeriusstraat

Eenig adres voor hen die zich goed en voordelig van nieuwe of Tweedehands Meubelen willen voorzien. —

DAGELIJKS (ook des Zondags) GEOPEND
van 10 tot 4 uur.

Adverteeren doet verkoopen.

maatregelen van militaire aard den stand van zaken in Perzië en Turkije te beheerschen, ten einde daarvan in de toekomst ten eigen bate voordeel te trekken.

Tot de groote zeeën door Engeland beraamd, behoorde de expeditie naar Bagdad, die nu te Koet el Amara in werke lijken en figurlijken zin in 't moeras zit. Tot de groote zeeën door Rusland ondernomen, behoorde de krijgstoet van 't Kaukasische leger, die in 't huidige stadium een succes is. Het kan verkeeren, maar wie de krijgskans voor de Turken hier zou moeten komen omzetten is moeilijk aan te geven. De centrale mogendheden hebben de handen vol, zij hebben 't voornemen, om in Egypte door te tasten, blijkbaar al 't opgegeven, ook is 't zenden van hulp aan 't T. leger zoo ver van huis een onderneming, waarvoor gemakkelijk eenige tientallen van officieren kunnen worden bestemd, maar waarvoor geen legerkorpsen met hun nasleep verplaatst kunnen worden.

Voor de vermeerstering van Trebizonde werkten de R. land- en zee-macht samen. De sterke vesting, wier garnizoen op 50000 man wordt geschat, viel hierdoor eerder dan verpocht was. Nooit was Rusland zóó ver in Klein-Azië doorgedrongen. De gemeenschap van Rusland met 't overige deel van de Kaukasusbezetting is ook belangrijk vereenvoudigd. Meester in de Zwarte Zee, kunnen de R. versterkingen en voorraden naar Trebizonde brengen, vanwaar zij per auto-transport in 24 uren Erzeroem kunnen bereiken. Geeft dit nog een denkbeeld van de bezwaren, welke thans zelfs nog aan den verbindingdienst verbonden zijn, want auto's in een voldoende aantal om hierin te voorzien, worden niet in een oogenblik uit den grond getooverd, toch geeft dit een belangrijke verbetering vergeleken bij den tot nu toe staanden toestand. Voor de verdere krijgsbedrijven zal de inneming van Trebizonde daarom van groote waarde worden.

Een Havas-telegram voegde aan de eerste vermelding ervan dan ook dadelijk de beschouwing toe, dat deze overwinning de bevrijding van Armenië beteekent en de operatiën der Eng. aan de Tigris ten goede zal komen.

Zal 't Panamakanaal gesloten moeten worden ?

Telkens vindt 't noodlot een nieuw middel uit om 't Panamakanaal te bedreigen. Nadat Wyse, den grooten man van 't Suezkanaal, de Lesseps, voor zijn plan tot doorbreken van de landengte had weten te winnen, begon de lijdensgeschiedenis. Vertrouwende op 't genie van den doorgraver van de landengte van Suez, stortte rijk en arm zijn bijdrage om de onderneming financieel te steunen. De studie van de klimaattoestanden en van de bestrijding der klimaatsziekten was niet noodig geacht, ware bij voorbaat misschien ook niet doenlijk geweest. Duizenden en duizenden vonden hun graf, tot schrik en ontzetting van de ondernemers, die intusschen toch doorwerkten. De moeilijkheden, door de natuur en den bodem opgeworpen, overtroffen ver alle berekeningen. Toch werkte men door. Het financieel mislukken, met de veroordeeling van de roekeloozen, die maar voortgewerkt hadden, met de catastrofe, de débacle, de schandalen schenen aan de onderneming een droeven dood te brengen.

De Noord-Amerikaansche regeering nam de zaak echter over. Kolonel Goethals bleek de man te zijn die alle bezwaren wist te overwinnen. N.-Amerika maakte er geen financieele winstzaak van. Het wist dat de kosten niet gedeekt zouden worden. Uit politieke overwegingen vooral wilde het echter de korte gemeenschap tusschen den Atlantischen- en den Stillen Oceaan, en daarmede tusschen de eigen Oost- en Westkust tot stand brengen en in eigen handen houden. Toen het dit besluit eenmaal genomen had ontzag het geen kosten om 't tot een goed einde te brengen. Het kanaal kwam gereed, werd geopend en den grooten wereldoorlog ten spijt, werd ter eere hiervan een internationale tentoonstelling te San Francisco gehouden, die schitterend slaagde.

Maar intusschen hadden de nieuwe moeilijkheden zich reeds aangemeld en herhaaldelijk moest de verstoorte gemeenschap weer worden hersteld. Goethals moest de, naar hij meende volbrachte, taak weer opratten. Insteede van hier voor kleine aanvullingen van 't groote werk te zijn gesteld, komen in den laatsten tijd klanken tot ons, die andermaal de vraag doen stellen, of de uitvoering blijvend mogelijk zal zijn.

Aanvankelijk werden twee vijanden genoemd. De Charge en de Culebra. De eerste is afgeleid en opgenomen in 't kunstmeer van Gatun, waarvan de waterstand geregeld kan worden. De Culebra deed zandversperingen ontstaan, die men meent te kunnen voorkomen door hydraulische installatiën. Deze vijanden zouden zoo bezworen worden.

Maar er zijn twee nieuwe vijanden komen opdooemen. Tusschen de voormelde gevaarlijke punten in hebben, door de uitgevoerde werkzaamheden zelf, door 't laten springen van mijnen om de basaltrotsen te breken en door onderaardsche werking, verzakkingen en bodemwijzigingen plaats gehad, die, nog niet tot stilstand gekomen, herhaalde lastige instortingen tot gevolg hebben. Zij zullen alleen door gestadige studie en gestadige tegenmaatregelen en nieuwe voorzieningen te verhelpen zijn.

De andere vijand werpt echter de kwestie op, of verhelpen wel mogelijk zal wezen. Bij 't graven vond men daar nog werkende vulkanische vuurcentra. Het water, daarin geleid, heeft den strijd met het vuur aangeboden. Wie verwacht mocht hebben dat 't vuur gedooft zou worden, is, tot nu toe althans, bedrogen uitgekomen. Onderaardsche ontploffingen volgen elkander op, met verheffingen van den bodem in den omtrek. Eilandjes zijn in 't Kanaal opgeworpen. En 't vernuft van den ingenieur staat voor een nieuw vraagstuk; overwinnen zij het niet, dan stort, schrijft M. Rondet-Saint, in „la Dépêche Coloniale" van 15 April, de geheele onderneming ineen, en het Panamakanaal is niet meer.

Het aandeel van de Fransche koloniën in den oorlog.

Onze bladen houden ons beter op de hoogte van hetgeen de Britsche koloniën tot den strijd van 't moederland bijdragen, dan van het aandeel der Fransche overzeesche bezittingen aan den oorlog. Daarom kan 't welkom zijn een gedeelte over te nemen van de rede, die de heer Candace over „le coopération de nos colonies à la guerre" te Rouaan gehouden heeft.

Noord-Afrika gaf een belangrijk contingent Europ. strijders en 60.000 inlandsche soldaten. West-Afrika zond 110.000 neger-tirailleurs. De Antillen en Réunion bezorgden 15000 krijgers. Indochina, Madagaskar, de kust van Somalis, Midden-Afrika leverden 30.000 man en hebben anderen gereed om te doen volgen.

Maar bovendien kwamen belangrijke hoeveelheden oorlogsmateriaal uit de koloniën.

Inschrijvingen hebben er meer dan 9 miljoen francs aan vrijwillige giften voor hospitalen en verplegingsdienst te vrede bijeengebracht. De koloniën teekenden op ruime schaal in voor de leening der landsverdediging. Zij gaven arbeidskrachten voor de werkplaatsen, o.a. 4600 Anamieten, die zoo goed voldoen, dat hun aantal tot 50.000 zal worden uitgebreid.

Met dit al is echter het voornaamste nog niet gemeld: de aanvoer van producten van allerlei aard. Madagaskar zendt scheepsladingen bevroren vleesch en conserven, alsmede hout voor geweermaak. West-Afrika voorziet Fr. van granen; Midden-Afrika zendt rubber en hout; Indochina rijst; de Antillen en Réunion hebben meer dan 100.000 ton suiker en miljoenen liter alcohol verscheept, waarvan een voornaam deel is gebruikt bij den munitieaanmaak; Nieuw Caledonië zorgt voor nikel en chroom.

De heer Candace verdiepte zich ook al in de toekomst. Na den oorlog zal de rol der koloniën naar den voorgrond komen bij de vlucht die de economische ontwikkeling van Fr. zal hebben te nemen. Fr. zal dan weinig goud hebben om betalingen aan 't buitenland te doen, maar 't zal zich het noodige zelf uit zijn koloniën kunnen verschaffen, die grondstoffen in overvloed bezitten. Waarom, vroeg hij, voortgaan met bij de buurvolkten voor honderden miljoenen katoen, koffie, rubber, hout, vanille te koopen, wanneer wij dit alles in de eigen koloniën vinden of kunnen doen voortbrengen?

Koet-el-Amara.

Ons bericht van de vorderingen der ontzettingscollonne was juist ter perse, toen een T. bericht van het andermaal omslaan der kansen gewag maakte.

De Br. collonne onder generaal Gorrington zou niet lang plezier van haar overwinning bij Telahiet hebben gehad. Na zich, met groote verliezen, van een deel der loopgraven meester te hebben gemaakt, zouden de Engelschen door een tegenaanval der T. weer teruggeworpen zijn. Zij zouden 3000 dooden op 't gevechtveld hebben laten liggen, waaronder vele der strijders, die onlangs van de Dardanellen teruggetrokken zijn.

Mede hoort men dat de T. Bagdad met loopgraven versterken, daar zij de nadering van de Russen uit het N. voor mogelijk houden.

Het Mesopotamië-front zal zeker nog in belangrijkheid winnen, maar momenteel is de overheerschende vraag die met de week spannender wordt: zal het gelukken generaal Townshend met de zijnen te Koet-el-Amara te ontzetten?

OOST- EN WEST-INDISCH LITERAATUUR-OVERZICHT.

De voertaal in de Inlandsche scholen.

Over deze belangrijke kwestie is al heel wat geschreven van Nederlandsche zijde; o.a. herinneren wij ons eenige artikelen in de Indische Gids van verleden jaar, waarbij de een vóór het Hollandsch, de ander voor de inlandsche talen als voertaal, een lans brak.

Van Inlandsche zijde zelf, schijnt men het over deze aangelegenheid trouwens ook lang niet eens te zijn, althans in de Voorpost van 19 Febr. j.l. vindt men onder bovenstaand opschrift een hoofdartikel, waarin zeer uiteenlopende meeningen ten deze worden weergegeven. Terwijl de een zegt dat de Inlandsche volkstaal (hetzij dan Javaansch, Soendaneesch, Maleisch enz), niet behoeft vervangen te worden, het zelfs ondoenlijk is zulks te doen, beweert de ander dat het best is noodzakelijk is het Nederlandsch als voertaal op de inlandsche scholen te bezigen. Volgens hem moet de uniforme taal het Hollandsch zijn, „het is voor ons een levenskwestie". In een volgend Nr. van de Voorpost zullen de discussies over dit onderwerp worden voortgezet.

De Noorsche reiziger C. Lumholtz.

De Noorsche reiziger C. Lumholtz, die zich al verscheiden jaren verdienstelijk heeft gemaakt door het bijeenbrengen van ethnografische verzamelingen voor Amerikaansche musea, had van het museum te Christiania de opdracht ontvangen, een dergelijke collectie in Nieuw-Guinea bijeen te brengen. Nadat hij in 1913 eerst Borneo bereisde en daar de voor de riviervaar in Nieuw-Guinea benoemde Dajaks op het voorbeeld van Nieuwenhuis en Lorentz geworven had, kwam de oorlog zijn plannen in de war sturen, want de Indische regeering ried den tocht af en weigerde de noodige ondersteuning. In Petermann's Mitteilungen lezen we nu, dat de Noor toch naar Borneo is gegaan in het begin van 1915 en dat hij aan den bovenloop van de Barito heeft geëxploreerd, terwijl hij hoopt, in dit voorjaar zijn onderzoekingen op Nieuw-Guinea van het Zuiden aan de Digoelrivier uit te kunnen beginnen. Zulke verzamelaars kunnen, al is hun bedrijf nog zoo vreedzaam, wel een beetje gevaarlijk voor ons worden, als ze te veel weghalen van de interessante voorwerpen, die snel aan het verdwijnen zijn." (Aarde en haar Volken).

„Kenda".

Kenda is een oude, afgeleefde Kaja-Kaja (Papoea), waarvan Pater P. Vertenten op de hem eigenaardige manier vertelt in het 15 April Nr. der Annalen van het Missiehuus te Tilburg.

Een karakterieke teekening van den kop van „Kenda", welke de beschrijving vergezelt, legt getuigenis af dat Pr. Vertenten niet alleen aardig schrijft, maar tevens een talentvol teekenaar is.

We nemen van het artikeltje het volgende over. „Kenda is versleten, hij is mesmeakim, d.w.z. oud, overrijp, iemand die zijn tijd gehad heeft. Men vindt niet vele Kaja-kaja's die zóó oud worden. Nu nog, hoewel hij met de rechterhand steunt op een langen stok en met de linker zijn half lam been boven den knie vasthoudt, is hij eene rijzige gestalte met een prachtige, grijzen patriarchen-kop.

Hij staat niet buiten de maatschappij als iets dat er te veel is, zooals andere mesmeakim, waar men niet naar omziet. Hij is nog in tel, heeft buiten zijne klappers- en sagopalmen en ook nog banaantuijen. Hij is een gezien man en velen noemen hem uit een soort eerbied nog „somb-anem", hoewel hij dien tijd voorbij is.

Pruijen of wati-drinken doet hij niet meer, eten komt hij niet 't kort en 't grootste gedeelte van den dag ligt hij te slapen in de schaduw der jonge klapperboomen of op eene brits van sago-stengels in zijne hut.

Ik zag hem nog de laatste hand leggen aan een boot, door anderen gekapt en uitgehold uit een aangespoelden boomstam. Nu en dan knutselt hij nog aan boogjes of kleine pijlen voor de kwajongens van het dorp.

Zijn grootste liefhebberij echter is de vischvangst. Als de zee hoog is plant Kenda een stok in de aanrollende golven, bindt er een touw aan en een angel met aas. Hij zit dan op het droge te kijken of hij nog geen beet heeft en verschalkt zoo menig vischje, dat hij daarna met kop, ingewanden en al op een vuurtje legt en smakelijk oppeuzelt met een stuk cocosnoot of sagokoek.

't Grootste plezier, dat hij hem doet kunt, is hem een vischaak te geven of een touwtje. „Zijn expressief gezicht trekt zich vanzelf tot een glimlach, steeds begeleid door een blij grinniken met gesloten mond, dat stil decreseendeert. Dat is wel het meest typi-

A. BONS voorh. **HÜBSCHER & ZONEN**
Piet Heinstr. 129 - Tel. 6255
SCHOENWERKEN
in alle genres, vanaf de meest smaakvolle tot de hoogst eenvoudige, in ruime keuze, prima kwaliteit, nieuwste modellen en gemakkelijke pasvormen.
REPARATIE-INRICHTING met de beste krachten voor spoed-uitvoering.
Eenig adres der **RESIDENTIE-CRÈME**, de schoencrème bij uitnemendheid. Zwart, bruin, wit. Per doos 15 ct., 6 dozen 80 ct., 12 dozen f 1.50.

RUYS' Handelsvereniging
Amsterdam - Rotterdam - Den Haag - Groningen
„Multiplex Hammond Schrijfmachine"
Moderne Kantoormachines - Stalen Meubelen
Prinsestraat 27 ----- Telefoon 2804

C. HOYNG,
Spuistraat 20-22 Den Haag.
AMSTERDAM - UTRECHT.
Onze Geillustreerde Catalogus is een uitstekende handleiding om zich op huishoudelijk gebied in te richten.
TAFELSERVIEZEN, GLASWERK, LEPELS VORKEN, MESSEN, GASOLINELAMPEN.
Prijscourant gratis.

G. RANKE
REINKENSTRAAT 17 DEN HAAG
Manufacturen
Lingerie
Corsetten
TELEFOON H. 4271.

Verlofgangers!
Koopt geen Spreekmachine alvorens het beroemde merk
His Master's Voice
te hebben gehoord! Het is de enige spreekmachine, die aan alle eischen van een volmaakt MUZIEK-INSTRUMENT voldoet ZUIVERE, NATUURGETROUWE WEDERGAVE zonder dien onaangename neusklank, die het verouderde systeem van machines met safiernaald eigen is.
Onze Indische agenten hebben steeds groote voorraad machines en platen.
De prijzen der platen zijn in Indië dezelfde als in Holland en verkrijgbaar bij:
N.V. GRAMOPHONE MIJ. „HASSELBACH" hoek Gang Passar Baroe/Gang Kleykamp, BATAVIA.
GRAMOPHONE AGENCY, 38 Gemblongan, SOERABAJA, HUTTENBACH & Co., MEDAN, (Deli). Oostk. v. SUMATRA & ATJEH.
THE AMERICAN IMPORT COMPANY
— 22a Amsterd. Veerkade, Den Haag. —

„DE OUDE VETTE HEN"
Anno 1680.
DRIEHOEKJES. TEL. HAAG 2480 en 2500.
Holleveranciers.
BRUINBROOD | **SPORTBESCHUIT**
| **BESCHUIT**
| **BANKET**

Adverteeren doet verkoopen.

sche in Kenda: 't is zijn antwoord, het slot van elken zin, zijn welkomstgroet en zijn „totziens!“ Geel grijs haar omkransend krullend het diep gerimpelde bronzen gezicht van den oude.

Hartstochten hebben gewoed in die ruige borst. Hij was reeds oud toen de vreemden in het land kwamen. Hij heeft heel het wilde natuurleven van den Marindinees doorgemaakt. Naast de wreede sensaties der sneltochten en den wellust der groote feesten heeft hij ook het gewone stille vreedzame leven gekend met familievreugden en familieleed. Hij heeft veel vriendschap ondervonden en ondervindt die nog.

Dat alles, behalve de vriendschap, is lang voorbij, maar 't heeft zijn kop geboetseerd en gerimpeld tot wat hij nu is.

Kalm en rustig leeft Kenda in Doey-miraav. Als hij er niet meer zijn zal, zal het dorp zijn oer-vader kwijt zijn (dat lijkt hij althans) en tevens een intiem schakel van het verleden.

„Kenda wordt weer kind, is blij met een visch-angel en een touwtje. Hij heeft veel op zijn ouden kerfstok, maar veel is hem te vergeven.

Nu is hij in alle geval een aardige, goedige oude man, die gaarne met ons praat, vraagt en gaarne luistert naar het antwoord op de groote kwestie, die zich ook aan den Kaja-kaja opdringt: „Waar komen wij vandaan en waar gaan wij heen?“

Over Tripang.

De Tripang behoort tot de familie der weekdieren (Mollusken) of beter gezegd tot de familie der straalieren of Holothuriën, d.i. zeedieren behorende tot de klasse der stekelhuidigen en eene familie uitmakende, waarvan de geslachten een rolvormig lichaam met een lederachtige huid vertoonen. Als bewegingswerktuigen hebben zij haarvormige pootjes of voelertjes. Men treft ze aan in verscheidene soorten en vormen; de geleerde wereld onderscheidt ze zelfs in 54 soorten. De *Holoturia edulis* (de eetbare), komt voor op de koraalriffen der Philippijnsche eilanden en andere eilandjes ook in de Molukken-zee; deze wordt gedroogd en dan onder den naam van Tripang in den handel gebracht. Voor Indië en China is die handel nog al beduidend druk, van daar dat de Indische Regering de visscherij op de tripang bij inschrijving aan den meestbiedende verpacht, gelijk het visschen naar schildpad, paarlamoer en parelschelpen. Bij de Chinezen vooral, maar ook bij de Japanners, is tripang een uitgezochte lekkernij; zij komt, na gedroogd, gekookt en met specerijen toebereid te zijn op feesten ter tafel als een toespijs.

Tripang wordt gevangen met de hand, als ze bij ebbe achterblijft op het koraalrif; anders wordt ze geharpoeneerd op 1 à 2 meter diepte. Is er heel veel bij elkaar, dan duikt de visscher even onder water, om een heelen arm vol mee naar boven te brengen. Aan de kanten van Ambon maakt men ook wel gebruik van een net. Levend heeft de tripang eene wit-geelachtige kleur, want de huid is als van een harde blaas. Na gevangen te zijn wordt de tripang aanstonds opengesneden, zoodat het vuil kan wegloopen; vervolgens wordt ze gekookt om bederf te voorkomen; daarna wordt ze boven een vuur of in de zon gedroogd. Gedroogde tripang is donkerbruin van kleur, bij het zwarte af en ze droogt voor tweederden in.

De waarde van de beste en fijnste soort, bijv. van de kusten van Nieuw-Guinea, is f 250 de pikol, d.i. ongeveer 150 pond; de gewone doet f 150 à f 100 de pikol, en de ordinairste soort gaat voor f 15 à f 25 de pikol weg.

Dat de handel in tripang voor Nederlandsch-Indië nog al van veel belang is, zal onderstaand lijstje u wel voldoende aantoonen.

Jaarlijksche uitvoer:

Van Macassar	= ± 500.000 K.G.
Van Ternate	= ± 25.000 K.G.
Van Java	= ± 125.000 K.G.

Officieele cijfer voor Neerl.-Indië = 630.000 K.G.

Uitgeruste vaartuigen ± 160. (Ontleend aan een uitvoerig artikel van Pr. Wintjes in de Nrs. 7 en 8 van de Java-Post).

Nederlandsch-Indië Oud en Nieuw.

De tweede afl. van dit veelbelovende nieuwe maandschrift is van uitvoering (vooral wat illustrering betreft), al even keurig als de eerste.

De inhoud bestaat hoofdzakelijk uit vervolg-artikelen, als: Prof. Dr. A. W. Nieuwenhuis, Figuurknoopen, ikat, verven en weven in Oost-Indië. — S. Kalf, Indische landvoogds-woningen. — Soerjo Poetro en Noto Soeroto, Causerieën over Javaansche muziek.

Verder geeft de heer A. Mühlenfeld, onder het opschrift „Een troonswisseling in de Vorstenlanden“, bijzonderheden van het Mangkoenogorische rijk in Soerakarta en zijne bestuurders, naar aanleiding der benoeming van R. M. A. Soerjo Soeparto (thans Pangeran Adipati Ario Praboe Prang Wadono, Mangkoe Negoro VII) tot vorst van dat rijk.

Het is zeker een merkwaardig feit in de Indische geschiedenis dat een Javaan, die als magang (hulpschrijver) zijn loopbaan begon, uitverkoren wordt om een rijk te besturen dat in oppervlakte niet behoeft onder te doen voor dat van den Soesoehoenan van Solo, of van den Sultan van Djokjakarta. Men leze vooral dit artikel om kennis te nemen van den zoo merkwaardigen levensloop van Mangkoe Negoro VII.

Op architectonisch gebied bevat deze afl. dan nog een (evenals de vorige, geïllustreerd) opstel over het nieuwe hoofdbureau der Semarang-Cheribon-stoomtram Maatschappij te Tegal, door H. MacLaine Poit.

Weekblad voor Indië.

In No. 45 wijdt de hoofdredacteur van het Weekblad voor Indië, de heer J. G. Boon, waardeerende woorden aan den zoo ongelukkig om het leven gekomen legercommandant, generaal J. P. Michielsen, waarvan de schr. o.m. getuigt: „Een ieder, die zooals ik 't voorrecht had, zij 't ook slechts voor een oogenblik, met den generaal Michielsen in aanraking te komen, werd getroffen door den stroom van groote rechtschapenheid, die van zijn persoon uitging“.

Van den overigen inhoud worde nog genoemd: De overstromingen in het Malangsche (met ill.). — De Soesoehoenan van Soerakarta op reis (met ill.). — Indische oudgast-kostjes, door Gabriël.

De Indische Mercur.

Inhoud van No. 16: Suikerkoopen en -verkoopen van de Britsche Regering, door Dr. H. C. Prinsen Geerlig. — Vereeniging „Koloniaal Instituut“ te Amsterdam (overzicht van het jaarverslag over 1915). — Een lokale rubbermarkt te Medan. — Kamers van Landbouw in Ned.-Indië. Aanvullingen en opmerkingen, door T. Otolander. — Proefstation voor Vorstenlandsche tabak. Fermentatieproeven, door Dr. O. de Vries, besproken door P. Hondius Jzn. — Productie-cijfers van theeheesters met kunstmatig omgebogen gestel-takken, door H. Veën Sr. — De overzeesche handel en de

oorlog. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen, zoodat de overige wekelijksche rubrieken.

* * *

Ten slotte de titels van enkele publicaties, waarop dezerzijds nog niet de aandacht werd gevestigd.

De hadji, door H. J. Eggink (Rijnsche Zending, April 1916).

Over het uitzetten en opsporen van dagzoomen van erts-gangen (op Sumatra), door M. Frijling. (De Ingenieur, 22 April 1916).

Eenige acta betreffende de plantage Zoetendaal in Suriname, loopende over de jaren 1696—1699, door M. G. Wildeman (De Navorscher, 1916, bl. 69).

Rycolf van Goens, commissaris en veldoverste der Oost-Indische Compagnie en zijn arbeidsveld 1653/54 en 1657/58. Academisch proefschrift van J. Aalbers (Groningen).

Het klimaat van Nederlandsch-Indië, door J. P. van der Stok (Hemel en Dampkring, jaarg. 1915—16, blz. 108).

Leeszaal Heulstraat 17.

Opgave van dagbladen en tijdschriften, ter lezing liggend in de leeszaal van het Hoofdbestuur van „Oost en West“, Heulstraat 17, Den Haag, welke dagelijks, Zon- en feestdagen uitgezonderd, geopend is van 'smorgens 9—6 uur 's namiddags:

De Planter, De West, Suriname, De Surinaamsche Bode, Sumatrapost, Sumatrabode, De Padanger, De Sumatra Courant, Javabode, Bat. Nieuwsblad, Soer. Handelsblad, Nieuwe Soer. Courant, Deli Courant, Atjeh's Nieuws- en Advertentieblad, Preangerbode, Javasche Courant, De Locomotief, De Banier, Het Witte Kruisblad, De Nieuwe Vorstenlanden, De Hofstad, enz., benevens 20 diverse Maleische bladen en tijdschriften en tal van Brochures, Jaarverslagen, enz.

Verscheidene periodieken, waaronder:

Hou en trou, Vrede door Recht, De Stem van Indië, Tijdschrift voor economische geographie, Nederl. Zending-Genootschap, Indisch Genootschap, Weekblad voor den handeldrijvende en industrieele middenstand, Exportblad,

Leeszaal Laan van Meerdervoort 187.

Bat. Nieuwsblad; De Locomotief; Het Soer. Handelsblad; De Sumatra Post; De Sumatra Bode; Tjahaja Sumatra; De Ind. Mercur; Weekblad voor Indië; De Banier; De Ind. Gids; De vrouw in de XXe eeuw; Neerlandia; Bandera Wolanda; Koloniaal Tijdschrift; Vrede door Recht; Onze Vloot; Maandblad voor Vrouwenkiesrecht; Theosophisch Maandblad; Handelsberichten van het Min. van Landbouw; Korte ber. voor Landbouw, Nijverheid en Handel; Publicaties v. h. Ned. Ind. Landbouw Syndicaat; Archief v. d. Suiker-Industrie in Ned. Indië; Korte verslagen van de Verg. der Tweede Kamer der Staten-Generaal; Brochures, enz. benevens een Bibliotheek.

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

Op Zaterdag 29 April a.s., 8 uur n.m. zal in het Zuid-Hollandsch Koffiehuis, Groenmarkt, Den Haag, een BIJENKOMST worden gehouden, waarin de heer Dr. H. J. LOVINK, eenige mededeelingen zal doen over getroffen en nader te treffen maatregelen in het belang van de *Inlandsche Nijverheid in Ned.-Indië*.

VERGADERING VAN HET HOOFDBESTUUR op Zaterdag 29 April 1916, om 2 uur n.m., Laan van Meerdervoort 187, 's-Gravenhage.

Agenda.

1. Notulen (afgedrukt in het K. W. van 11 November 1915 No. 46; ten einde voorlezing te vermijden, wordt den leden verzocht de notulen vooraf te willen doorlezen).
2. Verkiezing van een 2en Secretaris en een 2en Penningmeester.
3. Voordracht aan de aanstaande Algemeene Vergadering ter vervulling van 6 vacatures in het Hoofdbestuur, wegens periodiek aftreden.
4. Vaststelling van den datum, waarop de aanstaande Algemeene Vergadering zal worden gehouden.
5. Rekening en verantwoording en begroting.
6. Goedkeuring op de aanvulling der Studie-Commissie en West-Ind. Commissie.
7. Nader voorstel van de afdeeling Arnhem tot uitbreiding harer grenzen.
8. Voorstel van de afdeeling Apeldoorn tot wijziging van de artikelen 5 en 13 der Statuten en goedkeuring in haar Alg.: Vergadering van 28 Februari j.l.
9. Mededeelingen omtrent het Arbeidsbureau, den Inlichtingendienst en de Studie-Commissie.
10. Het Koloniaal Weekblad.
11. Wat verder ter tafel zal worden gebracht.
12. Rondvraag.

Van de Afdeeling Amsterdam:

Jaarverslag over 1915.

Bij een overzicht van de gebeurtenissen in dit verslagjaar dienen we in de eerste plaats met een enkel woord te memoreeren het overlijden van onzen penningmeester, wijlen den heer H. W. Praasterink. Hoewel door onzen voorzitter reeds bij meer dan één gelegenheid zijne verdiensten ten opzichte van onze vereeniging zijn herdacht, mag ook in dit verslag een enkel woord van waardeering niet ontbreken, want de heer Praasterink heeft de belangen van onze

Vereeniging gedurende vele jaren als bestuurslid, speciaal als penningmeester, warm behartigd en de afd. „Amsterdam“ van „Oost en West“ is hem daarvoor grooten dank schuldig.

Als zijn plaatsvervanger werd in de bestuursvergadering van 11 October de heer C. den Hamer gekozen, die deze benoeming aannam, terwijl in de algemeene vergadering van 16 Februari de heer C. Peereboom als nieuw bestuurslid werd aangewezen, die eveneens deze benoeming accepteerde. Aan beide heeren in hun nieuwe functie een hartelijk welkom!

Het aantal mutaties onder de leden was dit jaar bijzonder groot. Niet minder dan 41 personen, dus ongeveer 25 pCt., ontvielen onze afdeeling door overlijden, vertrek naar elders of bedanken, terwijl we daar slechts 23 nieuwe leden tegenover kunnen stellen, zoodat het geheele aantal aan het eind van dit jaar 165 bedroeg. In verband hiermee wenschte de verslaggever te herinneren aan art 8 van het huishoudelijk reglement, waarbij persoonlijke propaganda van ieder lid wordt verzocht.

Er werd in het afgelopen jaar één algemeene vergadering gehouden, die traditioneel slecht bezocht was; slechts 10 leden waren aanwezig.

Ook de bestuursvergaderingen muntten niet uit door trouwe opkomst; eenmaal waren de ondervoorzitter met den penningmeester en den secretaris de eenigen, die opgekomen waren en ofschoon, volgens de klassieke spreekwijze „tres faciunt collegium“, drie personen wel een college uitmaken, vormen ze daarom nog geen vergadering.

Overgaande tot de lezingen, die in den loop van het jaar 1915 zijn gehouden, kan de verslaggever een meer optimistischen toon aanslaan, daar het bestuur, zoolvel in de keuze van de spreeksters en de sprekers, als in die van de behandelde onderwerpen, zeer gelukkig was. Op 15 Januari trad de heer J. Sibinga Mulder uit Bussum met een zeer toegejuichte voordracht betreffende de landengte van Panama en het Panamakanaal voor ons op; op 12 Maart hield onze groote schrijfster, mevr. Augusta de Wit, in haar prachtige taal en stijl een voordracht over „Fantasie en werkelijkheid van de Bataksche hoogvlakte“, terwijl den 12den November van dit jaar door den bekenden Boro-boeder-kenner maj. van Erp een boeiende en interessante lezing gehouden werd over „Hindoische en Boeddhistische bouw- en sierkunst“, en wel naar aanleiding van een kort te voren hier ter stede plaats gehad hebbende tentoonstelling betreffende ditzelfde onderwerp.

Als ik nu nog in herinnering breng, dat in den zomer van 1915 de jaarvergadering van de Vereeniging hier ter stede is gehouden, dan geloof ik, dat ik de voornaamste lotgevallen van onze afdeeling over 1915 heb meegedeeld.

Namens het Bestuur:

De Secretaris,
C. v. BAELDE.

LEDEN of ABONNÉ's, die het Weekblad niet tijdig ontvangen, en hun, die VERHUIZEN, wordt verzocht hiervan bericht te zenden en het nummer van de adresstrook op te geven aan den Administrateur, Heulstraat 17, Den Haag, Tel. 4519.

THE BERLITZSCHOOL OF LANGUAGES

WELBEKEND BIJ ALLEN DIE MET VERLOF IN NEDERLAND VERTOEFEN

DEGELUK ONDERWIJS IN

DUITSCH, ENGELSCH, FRANSCH, SPAANSCH, ITALIAANSCH, enz.

LET OP HET JUISTE ADRES DER ORIGINEELE BERLITZSCHOOL

+ OVER DE WAALSCHER KERK +

58^a NOORDEINDE NIET BOVEN KRUL TEL: 2234

CONSERVEN - TIELEMAN & DROS

LEIDEN - HOLLAND.

Blikgroenten
Visch, Vleeschwaren
Soepen, Pickles, Jams

Leveranciers aan het Departement van Koloniën, Oorlog, Marine en aan de voornaamste Stoomvaartlijnen.

Door adverteeren in dit blad moet de aandacht op Uwe Firma of Uwe branche gevestigd worden en blijven. Zij, die veronderstellen dat Reclame iets is, waarop dadelijk bezuinigd kan worden, bewijzen, dat zij de reclame niet van den goeden kant bezien.

BOEK- EN KANTOORBOEKHANDEL
E. VAN ANDEL, WEIMARSTRAAT 16a bij de
 Suezkade, DEN HAAG.
 Levering van abonnementen op alle
 Binnen- en Buitenlandsche Dag- en Weekbladen, Tijdschriften
 en Modeplaten.
 ADVERTENTIE-BUREAU.
 Grote keuze Geïllustreerde Briefkaarten.
 LEESBIBLIOTHEEK in 4 talen.
 (De nieuwste uitgekomen werken worden direct opgenomen).

**LUXE BROODFABRIEK
 PAUL C. KAISER**

HOFLEVERANCIER

PROBEERT eens ons

Tarwe en Allinsons Tarwe-

brood. Het wordt bereid van de beste Zeeuwsche Tarwe.

G. J. R. VAN DER GAAG & ZOON

GROENMARKT 27

TELEPHOON No. 2512

□ □ DROGERIEN :: :: CHEMICALIËN □ □
 □ DEPOT DER MEEST BEKENDE BINNEN- □
 □ EN BUITENLANDSCHE SPÉCIALITÉS □ □

**Vereeniging OOST en WEST.
 Afdeling 'S-GRAVENHAGE.**

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187**, zijn van **10-12** en van **2-4** uur (uitgezonderd Zaterdags-
 middags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.
 Teeken- en Schilderlessen.
 Lessen in moderne talen.
 Fransche-, Duitsche- en Italiaansche Conversatielessen.
 Opleiding admmissie examen H. B. S. en Gymnasium.
 Handwerkklassen.
 Paedagogische adviezen
 Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.

Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
 Ademgymnastiek en hygiënisch spreken.
 Lessen aan spraakgebrekkigen.
 Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
 Dame als Lectrice of Dame van gezelschap.
 Kinderjuffrouw in Indië.
 Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames
 en kinderen.

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor
 hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **leplan 11**.

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families die zich belasten met de
 opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene ver-
 andering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling;
 voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

**OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West”, die zich beschikbaar stellen voor
 het geven van privaattlessen in Indische talen.**

A. H. J. G. WALBEEHM, van Lumeyst. 100, 's-Gravenhage,	{	Javaansch, Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden	{	Javaansch, Maleisch, Madoereesch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Adriaanstraat 47 ^{bis} , Utrecht,	{	Maleisch. Battaksch.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der
 Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, Den Haag
 zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.**
 door J. H. en H. B.

Prijs: 1 exemplaar **f 0.10**. 50 ex. **f 2.80**.

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” **f 2.20** per 50 ex., plus 25 cent
 voor frankieerkosten.

b. **Onze Oost II. Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.**
 door T. J. BEZEMER.

Prijs: 1 exemplaar **5 cent**. 50 ex. **f 2.—**;

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen” **f 1.55** per 50 ex., plus 25 cent
 voor frankieerkosten.

** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17, de Firma
 MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

Onze West:

De Kolonie Suriname, door REMAN IRÛS (FRED. OUDSCHANS DENTZ);

II. De Kolonie Curaçao, door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás” te Curaçao.
 Prijs per exemplaar **f 0.25** en f 0.03 frankieerkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten

No.	I. De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten
No.	II. De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.	Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
No.	III. De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.15 per exemplaar en f 0.01 frankieerkosten.
No.	IV. De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.40 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten.
No.	V. De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
No.	VI. De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten.
No.	VII. De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankieerkosten.
No.	VIII. De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.	Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.
No.	IX. De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.	Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.02 frankieerkosten.

VAN SEVENTER & PALUDANUS
 KLEERMAKERIJ

Heerengracht 38 - Telefoon 4214

Draagt onze reclame
COLBERT-COSTUUM
 naar maat van f 35.—

Diverse dessins prima Engelsche Stoffen - Solide bewerking.

MARTINUS NIJHOFF - UITGEVER - 'S-GRAVENHAGE

Grondslagen

der

RECHTSBEDEELING

in Nederlandsch-Indië.

door Mr. J. H. CARPENTIER ALTING

Hoogleraar te Leiden.

144 blz. roy. 8vo.

Prijs ingenaaid **f 2.75**; in linnen **f 3.50**.

Sigaren Ex- en Import-Maatschappij

voorh. L. LANGE.

Leverancier van Z.K.H. PRINS HENDRIK DER NEDERLANDEN
 HERTOG VAN MECKLENBURG, ENZ.

Lange Voorhout 86. 's-Gravenhage.

Speciale verpakking voor de Tropen.

HOOGFIJNE LICHTRE BREMER SIGAREN .....
 ..... GEIMPORTEERDE HAVANA SIGAREN

**Vleugels, Piano's
 Kunstspel-Piano's, Orgels**

Verhuur PIANO's van f 5.- p. mnd of f 50.- p. j. af.
 VLEUGELS „ 18.- „ „ „ 180.- „ „

REPARATIE - STEMMEN - RUIL.

Afdeling Gebruikte Instrumenten.

Speciale Inrichting
 voor het gereedmaken voor de TROPEN.

GOOSEN & SWAGERMAN

DEN HAAG - BOEKHORSTSTRAAT 149

HEINEKEN'S
 Glazenwasscherij

STOOM JALOUZIEËN- EN ROLLUIKENFABRIEK

Fabriek van Geschilderde

: Gordijnen :

in meer dan 500 dessins

KLENUS' Stofzuigmachine

Hof- en Rijksleveranciers

'S-GRAVENHAGE

Kettingstraat No. 6 - Telefoon 2478

J. B. HEIJDEMAN,

CONFISEUR. - PATISSIER.

Valeriusstraat 3, Tel. H. 7857.

Speciaal adres
Zoute Krakelingen.

Huishoudelijke-
en Keuken-Artikelen.
Kolen- en Gasfornuizen.

FRANS VAN WIJK & ZONEN
24 VLAMINGSTRAAT - DEN HAAG
TELEPHOON 773.

Baden en Geysers.
Gas- en Elec. Ornamenten
Haarden en Kachels.

P. B. VAN MOORSEL & CO

Kerkplein 11-12, naast het Hoofdpostkantoor.
Torenstraat 5-6 - Telefoon 2898 - Den Haag

Goedkoopst adres voor het geheel
of ged. installeeren van woningen.

CHR. J. P. HARINCK-Naaimachinehandel

Waldeck-Pyrmontkade 57, Den Haag
Telegr. adres: HARINCKMACHINE HAAG
A. B. C. Code 4 & 5 U. G.

Verkoophuizen in Indië: Bandoeng-Soerabaia

Engros-Detail. Import-Export.
Gratis Verpakking voor Indië.

WISBRUN & LIFFMANN.

Veenestraat 35-37 - Tel. 2503. - Den Haag.

DAMES MODEARTIKELEN.
ZIJDEN STOFFEN, FLUWEELEN, KANTSTOFFEN.
ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.

BALARTIKELEN.

UITGAVE van de N.V. Boekdrukkerij v.h. Firma T. C. B. TEN HAGEN
en bij alle Boekhandelaren verkrijgbaar:

GEILLUSTREERD

Nederlandsch Conservenboek

VOLLEDIGE HANDLEIDING

VOOR

H.H. Conservenfabrikanten, Restaurateurs en Koks,

ALSMEDE VOOR

Particulier gebruik

DOOR

LEONARD G. BOL.

Prijs: ingenaaid . . . . . f 2.40
gebonden . . . . . - 2.90

Brengt een bezoek aan **BOEATAN**
: Magazijnen van **INDISCHE KUNSTNIJVERHEID** :

J. v. MOORSEL

Schoolstraat 27 - Den Haag - Tel. 2014

EERSTE HUIS

in: Stoffen, Mouselines en Witte
Goederen. :: Stalen op aanvraag.

FOTO-ARTIKELEN

koopt U het best bij

A. M. A. SUSAN

Regentesselaan 108 - Tel. 6757

'S-GRAVENHAGE.

GRATIS VAKKUNDIG ONDERRICHT
AFWERKEN VOOR AMATEURS

VRAAGT WONINGGIDS

van het Bouw- en Woningbureau

FIRMA SCHIPPERS,

'S-GRAVENHAGE STATIONSWEG 26

Gratis inlichtingen worden verstrekt van
alle te huur en te koop zijnde perceelen.

Drukkerij ten Hagen levert tegen billijken
prijs drukwerk, dat aan bijzondere eischen voldoet.

GEBR. ALES,

Prins Hendrikstr. 86, Tel. 5169, Den Haag

SPECIALITEIT IN WITTE GOEDEREN.
COMPLETE UITZETTEN.

RIPPEN

Pianohandel

PIET HEINSTR. 42
ELANDSTRAAT 17.

Tel. 4683.

Verhuren Stemmen

STENDERT BRUIN

Valeriusstraat en Lubeckstraat

TELEF. 6359.

MANUFACTUREN, LINGERIEËN,
MODE ARTIKELEN.

CONFECTIE.

CORSETTEN.